

Ministerie van Infrastructuur
en Waterstaat

> Retouradres Postbus 20901 2500 EX Den Haag

De voorzitter van de Tweede Kamer
der Staten-Generaal
Binnenhof 4
2513 AA DEN HAAG

**Ministerie van
Infrastructuur en
Waterstaat**

Rijnstraat 8
2515 XP Den Haag
Postbus 20901
2500 EX Den Haag

T 070-456 0000
F 070-456 1111

Ons kenmerk

IENW/BSK-2019/130399

Bijlagen

3

Datum 13 juni 2019
Betreft AO water 20 juni 2019

Geachte voorzitter,

In aanloop naar het Algemeen Overleg Water van 20 juni 2019 informeer ik u over de invulling van een aantal moties en toezeggingen en geef ik u de actuele stand van zaken ten aanzien van enkele relevante waterdossiers. De volgende hoofdonderwerpen komen in deze brief aan de orde:

1. Waterveiligheid en zeespiegelstijging
2. Ruimtelijke adaptatie en droogte
3. Waterkwaliteit
4. Noordzee

Waterveiligheid en zeespiegelstijging

Nederland behoort tot één van de veiligste delta's van de wereld. Dat moeten we ook zo houden; gezien de ligging van ons land is waterveiligheid cruciaal. Daarvoor zijn in 2017 nieuwe normen in de wet vastgelegd. Dit moet er uiterlijk in 2050 toe leiden dat de kans op overlijden door een overstroming voor iedereen achter een primaire kering kleiner dan of gelijk aan 1 op 100.000 per jaar is. Waar grote groepen slachtoffers kunnen vallen, de economische schade zeer groot is of vitale en kwetsbare infrastructuur van nationaal belang ligt, wordt meer bescherming geboden door een hogere norm voor de primaire kering.

De waterkeringbeheerders zijn in 2017 gestart met het beoordelen van de primaire keringen met het wettelijk beoordelingsinstrumentarium (WBI2017). De uitvoering van de beoordelingen ligt op schema. In het hoogwaterbeschermingsprogramma (HWBP) werken waterschappen en Rijkswaterstaat om afgekeurde keringen te verbeteren. Tot en met 2018 bevindt zich ongeveer 500 kilometer in de verkennings-, planuitwerkings of realisatiefase. Dat is bijna de helft van de programmascope, die nu op 1.100 km wordt geschat.

De gemiddelde snelheid van de dijkversterkingen in de periode tot met 2024 is in lijn met de benodigde voortgang om de primaire keringen in 2050 te laten voldoen aan de nieuwe normen. Daarbij is ten opzichte van vorig jaar in de jaren 2020 en 2021 een bijstelling van de planning zichtbaar. De verkennings- en planvormingsfase van een aantal projecten heeft een langere doorlooptijd; deels bleken ze complexer dan gedacht, deels zijn ze samengevoegd tot grotere projecten met een langere doorlooptijd. De beheerders hebben in de huidige programmaronde een passender planning opgenomen.

In het Wetgevingsoverleg Water van 26 november 2018 heeft uw Kamer aandacht gevraagd voor kostenontwikkelingen van een aantal projecten binnen het HWBP. Op basis van wat we nu weten blijken dit schommelingen in ramingen te zijn gerelateerd aan de fase van planvorming. Veranderingen in ramingen zijn tot nu toe projectspecifiek, er is geen generieke hoofdoorzaak. De projecten zijn nog niet in uitvoering, er zijn daarom nog geen daadwerkelijke kosten bekend. In 2023 ligt het eerste landelijke beeld van de beoordelingen op tafel, daarmee komt er een beter zicht op de omvang van de veiligheidsopgave tot 2050. Eind 2023 zal ik uw Kamer rapporteren over de uitkomsten van de beoordeling van de primaire keringen.

Kennisontwikkeling en innovatie blijft nodig om de waterveiligheidsopgave goed, binnen aanvaardbare kosten en tijdig te kunnen realiseren. De doorontwikkeling van het instrumentarium voor het beoordelen en ontwerpen van keringen is met het programma beoordelings- en ontwerpinstrumentarium (BOI)2023 gestart. Dit bouwt voort op het WBI2017 en het ontwerpinstrumentarium (OI)2014, en sluit aan op de praktijkervaringen die gebruikers in de eerste beoordelingsronde opdoen en de meest actuele kennis. Dit programma moet bijdragen aan het verder scherp beoordelen en het reëel ontwerpen van versterkingen. Dit jaar zal tevens het kennisprogramma zeespiegelstijging van start gaan, waarover ik u hierna nader informeer.

Kennisprogramma zeespiegelstijging

Zoals toegezegd in het Wetgevingsoverleg Water op 26 november jl. informeer ik uw Kamer over de opzet van het eerder aangekondigde Kennisprogramma Zeespiegelstijging¹ in lijn met de motie van het lid Van Raan². Via het Deltaprogramma worden maatregelen genomen tegen hoogwater en wordt ook gekeken naar de effecten hierbij – nu en in de toekomst – van klimaatverandering, waaronder zeespiegelstijging. De mondiale klimaat- en zeespiegelscenario's van het IPCC en doorvertaling naar de Nederlandse situatie van het KNMI vormen daarvoor de wetenschappelijke basis.

De mate en snelheid van de zeespiegelstijging is – zeker na 2050 – nog met grote onzekerheid omgeven; met name de bijdrage van het smelten van ijs op Antarctica is nog ongewis. Ik neem signalen dat meer extreme scenario's (kleine kans, grote impact) zouden kunnen optreden serieus. De "what-if" verkenning die Deltares in 2018 voor het Deltaprogramma³ heeft uitgevoerd, laat zien dat de impact daarvan groot zou zijn. Maar ook dat een versnelling ten opzichte van de stijging waarmee nu het Deltaprogramma nu rekening houdt (max. 1 meter in 2100) voor Nederland zelfs onder extreme veronderstellingen pas vanaf 2050 merkbaar zou kunnen worden. Er is dus nog geen aanleiding onze strategie aan te passen. Wel reden om de tijd die er is te gebruiken om ons gedegen voor te bereiden. In 2019 wordt daartoe het Kennisprogramma Zeespiegelstijging gestart, met de volgende doelen:

- de onzekerheden over de ontwikkelingen op Antarctica en de daarmee samenhangende zeespiegelstijging voor Nederland zoveel mogelijk verkleinen;
- in beeld brengen in hoeverre de huidige deltabeslissingen en voorkeurstategieën houdbaar en op te rekken zijn om ook bij meer

¹ Kamerstuk 27625, nr. 434

² Kamerstuk 32813, nr. 170 (aangepast nr. 183)

³ Zie Bijlage B bij Deltaprogramma 2019

- extreme zeespiegelstijging het kustfundament, de waterkeringen en de zoetwatervoorziening op orde te houden;
- verkennen van verschillende handelingsperspectieven voor de verre toekomst (na 2100).

**Ministerie van
Infrastructuur en
Waterstaat**

Ons kenmerk

IENW/BSK-2019/130399

Het Kennisprogramma richt zich primair op de effecten van zeespiegelstijging op de waterveiligheid (kustfundament, waterkeringen) en de zoetwatervoorziening (verziltingsproblematiek). Maar ook op effecten op onze economie (met name havens en scheepvaart), het ruimtegebruik (onder andere wonen en recreatie), landbouw en natuur/ecologie. Het Kennisprogramma loopt door tot 2025 en levert zo belangrijke beslisinformatie voor de volgende zes-jaarlijkse herijking van het Deltaprogramma. Voor het Deltaprogramma 2027 kunnen zo – rekening houdend met de dan geldende onzekerheden – weloverwogen en onderbouwde keuzes worden gemaakt over eventuele bijstelling van de Deltabeslissingen en de regionale voorkeursstrategieën.

Het Kennisprogramma krijgt invulling langs vijf sporen:

I. *Zeespiegelstijging: wat kunnen we verwachten?*

Nederland volgt het internationale (fundamentele) onderzoek naar zeespiegelstijging en de bijdrage daaraan van Antarctica op de voet: welke mechanismen spelen op Antarctica, wat zijn de effecten daarvan op de snelheid van de mondiale zeespiegelstijging en wat zal de regionale impact zijn langs onze Noordzeekust?

II. *Systeemverkenningen: wat is de houdbaarheid van de voorkeursstrategieën?*

Het Kennisprogramma zal beter in beeld brengen wat verschillende zeespiegelscenario's betekenen voor het natuurlijke, zandige systeem van kust en rivieren, voor de keringen en kunstwerken, voor de zoetwaterbeschikbaarheid en voor gebruiksfuncties en ruimtegebruik, zoals de landbouw, natuur en scheepvaart. Ook wordt gezien welke maatregelen denkbaar en effectief zijn om de houdbaarheid van de voorkeursstrategieën te versterken.

III. *Signaleringsmethodiek: hoe weten we wanneer we moeten handelen?*

De methodiek Meten-Weten-Handelen van het Deltaprogramma wordt verder uitgewerkt. Het tijdig oppikken van signalen over effecten en maatregelen wereldwijd is van belang omdat het realiseren van maatregelen veel tijd kost.

IV. *Alternatieven en adaptatiepaden: handelingsperspectief voor de verre toekomst?*

Het Kennisprogramma heeft ook aandacht voor onzekerheden en scenario's voor de verre toekomst. De zeespiegel stijgt ook na 2100 immers nog door. Dit spoor start met een analyse van plannen en initiatieven die er al liggen: wat valt hieruit te leren over mogelijke alternatieve strategieën voor de verre toekomst?

V. *Implementatiestrategie*

De zeespiegelstijging stelt ons naast technische ook voor sociaal-maatschappelijke opgaven. Dit spoor onderzoekt kennisvragen rond governance, communicatie en transitie management.

De nadruk in het onderzoek zal komende jaren eerst liggen op spoor I, II en III. Afhankelijk van de ontwikkelingen en uitkomsten kan de inzet op spoor IV en V zo nodig worden geïntensiveerd.

De partners van het Deltaprogramma – Rijk, waterschappen, provincies en gemeenten – en de deltacommissaris geven het Kennisprogramma samen vorm. Over de Rijksbijdrage zal ik u steeds via de begroting informeren. Rijkswaterstaat, waterschappen, KNMI, universiteiten, kennisinstellingen (Deltares, Planbureau voor de Leefomgeving, Wageningen Environmental Research en het Koninklijk Nederlands Instituut voor Zeeonderzoek) en marktpartijen zullen de komende jaren in opdracht van het Kennisprogramma specifiek onderzoek doen. De kennisvragen en sporen van het Kennisprogramma geven daarnaast richting aan het generieke fundamentele en toegepaste onderzoek door onderzoekers en studenten van universiteiten, kennisinstellingen en commerciële partijen.

**Ministerie van
Infrastructuur en
Waterstaat**

Ons kenmerk
IENW/BSK-2019/130399

Voor alle sporen geldt dat internationale uitwisseling en samenwerking zal worden gezocht, met onze buurlanden, in Europees of breder verband. Daarbij wordt zoveel mogelijk gebruik gemaakt van bestaande netwerken en samenwerkingsverbanden, zoals de Vlaams-Nederlandse Scheldec commissie en de Global Commission on Adaptation.

De Topsector Water wordt via het missiegedreven Topsectoren- en Innovatiebeleid⁴ uitgedaagd om innovatieve oplossingen te bedenken waarmee we de komende decennia kunnen zorgen dat Nederland in en na 2100 de best beschermde en leefbare delta in de wereld is.

Uw Kamer wordt de komende jaren periodiek geïnformeerd over voortgang en uitkomsten. Dit najaar zend ik uw Kamer het *Special Report on Oceans and Cryosphere in a Changing Climate* van het IPCC, voorzien van een eerste duiding voor de Nederlandse situatie door het KNMI.

Integraal Riviermanagement

Ik werk samen met andere overheden, bedrijven en maatschappelijke organisaties in het rivierengebied aan de opzet van een programma voor Integraal Riviermanagement (IRM). Dit programma wordt parallel opgezet aan de reeds lopende verkenningen in het rivierengebied. Er is overeenstemming dat het belangrijk is de rivier als één systeem te zien en de opgaven integraal te benaderen. Het gaat hierbij om Rijks- en regionale opgaven voor waterveiligheid, bevaarbaarheid, waterkwaliteit en natuur, waterbeschikbaarheid, ruimtelijke en economische ontwikkeling. Ook is er een opgave voor ruimtelijke adaptatie. Door klimaatontwikkeling (hogere afvoeren en langere droge perioden) en ongelijkmatige grootschalige bodemveranderingen, zoals erosie van het zomerbed, worden sommige opgaven groter en komen er nieuwe opgaven bij. De inrichting van het systeem door onder andere het inzetten van rivierverruiming, biedt mogelijkheden om verschillende opgaven voor het riviersysteem te verbinden. De afgelopen maanden zijn Rijks- en regionale opgaven in het riviersysteem in beeld gebracht. Nu wordt bekeken welke urgente opgaven op korte termijn spelen en welke opgaven meer onderzoek en strategische beleidsbeslissingen vergen, zoals de waterstand (hoeveelheid rivierverruiming) en de bodemligging. Op basis van de gezamenlijke opgaven ben ik met de regionale partners in de Rijn en Maas in gesprek over de aanpak en aansturing van integraal riviermanagement (IRM). Ik verwacht dat deze gesprekken ertoe leiden dat ik in najaar 2019 invulling kan geven aan de aanpak en aansturing van IRM.

⁴ Kamerstuk 33009, nr. 70

Onderzoek met Nordrhein-Westfalen

De gezamenlijke studie met Nordrhein-Westfalen "Overstromingsrisico grensoverschrijdende dijkringen aan de Niederrhein" naar de actuele en de verwachte overstromingsrisico's in het Duits-Nederlandse grensgebied is onlangs afgerond. Een belangrijke aanleiding voor de studie vormde de introductie van de nieuwe waterveiligheidsnormen in Nederland. Conform mijn toezegging⁵ aan uw Kamer informeer ik u hierbij over de resultaten.

**Ministerie van
Infrastructuur en
Waterstaat**

Ons kenmerk
IENW/BSK-2019/130399

De studie laat zien dat het lopende dijkversterkingsprogramma in Nordrhein-Westfalen een aanzienlijke verbetering betekent voor de veiligheid aan weerszijden van de grens. Na afronding ervan (planning 2025) is het beschermingsniveau tegen hoogwater aan weerszijden van de grens vergelijkbaar, ondanks verschillen in beleid, normering en werkwijze.

Na 2025 gaat Nederland zijn dijken in het grensgebied waar nodig versterken om in 2050 aan de nieuwe waterveiligheidsnormen voor primaire keringen te voldoen. Nordrhein-Westfalen gaat na afronding van haar lopende dijkversterkingsprogramma door met regulier onderhoud aan de dijken conform de daar geldende normen en monitort nieuwe ontwikkelingen.

De studie laat zien dat het risico na 2025 in het gehele grensgebied als gevolg van economische groei en klimaatverandering waarschijnlijk toeneemt richting 2050 en dat er sprake blijft van wederzijdse afhankelijkheid. Zo ziet het er onder meer naar uit dat met de huidige inzichten, en gegeven de in deze studie gehanteerde aannames en uitgangspunten voor factoren als klimaatverandering, economische groei en evacuatie en de thans voorziene maatregelen aan weerszijden van de grens, in Nederland niet overal zonder meer wordt voldaan aan het Nederlandse beleidsdoel van basisveiligheid in 2050 als gevolg van mogelijke overstromingen vanuit het Duitse deel van het gebied.

Nederland en Nordrhein-Westfalen maken daarom afspraken om de komende jaren samen te blijven werken aan de hoogwaterveiligheid in het grensgebied, onder andere door het verder uitwerken van de onderzoekresultaten en het blijven monitoren van toekomstige ontwikkelingen. Op deze manier wordt gezamenlijk toegewerkt naar een verdere risicoreductie en borging van de waterveiligheid in het grensgebied ook richting 2050. De opgedane inzichten worden meegenomen in de evaluatie van de waterveiligheidsnormen in 2023.

U kunt het volledige rapport vinden op de website van de Rijksoverheid⁶. De resultaten zullen op 5 juli a.s. in Arnhem worden gepresenteerd op de conferentie "Water zonder grenzen/ Wasser ohne Grenzen", die Nordrhein-Westfalen en Nederland samen organiseren.

Onderzoek Barro-reservering Varik-Heeselt

In mijn brief⁷ van 21 juni 2018 aan uw Kamer heb ik u geïnformeerd over mijn, op basis van de MIRT-verkenning Varik-Heeselt genomen, voorkeursbeslissing "dijkversterking". Ik heb daarbij tevens aangegeven dat ik ervoor heb gekozen de in het Besluit algemene regels ruimtelijke ordening (Barro) opgenomen reservering voor een binnendijkse hoogwatergeul te handhaven. Deze reservering

⁵ Kamerstuk 27625, J nr. 434

⁶ <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2019/06/06/overstromingsrisico-grensoverschrijdende-dijkringen-aan-de-niederrhein>

⁷ Kamerstuk 27625, nr. 434

moet voorkomen dat grootschalige of kapitaalintensieve ontwikkelingen op de lange termijn de mogelijkheden voor een rivierverruimende maatregel beperken. Mijn besluit deze reservering te handhaven heeft in het gebied en uw Kamer geleid tot vragen over wat de gevolgen van de reservering zijn voor de gebruiksmogelijkheden van het gebied. In het gebied werd gevreesd voor beperking van de ontwikkelingsmogelijkheden en waardedaling en/of het moeilijker verkopen van woningen en bedrijven. Om na te gaan wat de gevolgen van de ruimtelijke reservering zijn voor het gebied, heb ik dit samen met de gemeente West Betuwe en de provincie Gelderland laten onderzoeken. De heer Stoffer vroeg mij tijdens het vorig Algemeen Overleg Water de Kamer over dit onderzoek te informeren. De rapportage van dit onderzoek is als bijlage bij deze brief gevoegd.

**Ministerie van
Infrastructuur en
Waterstaat**

Ons kenmerk

IENW/BSK-2019/130399

De reservering ligt op een agrarisch gebied met veehouderijen en fruitteeltbedrijven. De woningen in het gebied zijn voornamelijk bedrijfswoningen. Het provinciaal en gemeentelijk beleid richt zich op leefbaarheid en agrarische ontwikkeling van het gebied en is in overeenstemming met de ruimtelijke reservering. Ontwikkelingen binnen het geldende bestemmingsplan kunnen gewoon plaatsvinden. Ook woninguitbreiding en (agrarische) bedrijfsuitbreiding waarvoor een bestemmingsplanwijziging vereist is, zullen door de reservering in het Barro niet belemmerd worden. Er zijn geen aanwijzingen gevonden dat de reservering van invloed is op de waarde of de verkoopmogelijkheden van vastgoed. Het gebied zit niet op slot, en kan zich binnen het bestaande beleid blijven ontwikkelen.

Beëindiging verkenning Meer Maas Meer Venlo

Betrokken partijen hebben op basis van de standpunten van Gedeputeerde Staten van Limburg en college van B&W van de gemeente Venlo geconcludeerd dat de Integrale MIRT/HWBP Verkenning Meer Maas Meer Venlo ophoudt te bestaan. Aanleiding was de financiële positie van de gemeente Venlo en het besluit van het college van B&W om daarom uit het project te treden. Het project is inmiddels, door de ondertekening van de beëindigingsovereenkomst, formeel beëindigd. Voor de dijkopgave en de systeemwerkingsmaatregel dijkeruglegging Venlo-Velden moeten Waterschap Limburg en het Rijk opnieuw afspraken maken om tot een HWBP/MIRT-verkenning te komen.

Vertraging bij toetsing regionale keringen RWS

In mijn brief⁸ van 21 juni 2018 heb ik u meegedeeld dat de toetsing van de regionale waterkeringen in beheer bij het Rijk in 2018 en 2019 zou worden uitgevoerd. Een aantal factoren, waaronder de noodzaak voor een meer gedetailleerde toetsing van kunstwerken en een tijdelijk gebrek aan capaciteit bij Rijkswaterstaat, zorgen ervoor dat de toetsing niet in 2019 zal worden afgerond maar in 2020. De normen voor alle door het Rijk beheerde regionale keringen zijn in het Waterbesluit opgenomen. Het streven is dat de door het rijk beheerde regionale keringen in 2032 aan de normen moeten voldoen. Dit zal in samenhang met een eventuele opgave voor de primaire rijkskeringen worden bekeken. Voor deze keringen wordt de beoordelingsronde in 2023 afgerond.

Ik zal uw Kamer voor de zomer separaat informeren over het besturingssysteem van de Maeslantkering.

⁸ Kamerstuk 27625, nr. 434

Klimaatadaptatie en droogte

In 2018 heeft Nederland te maken gehad met extreem weer, zowel hevige buien met wateroverlast tot gevolg, als langdurige droogte en hitte. Daarom heb ik een beleidstafel droogte ingesteld en heb ik in het najaar van 2018 een bestuursakkoord klimaatadaptatie gesloten met de decentrale overheden om een versnelling van de aanpak van ruimtelijke adaptatie in gang te zetten, waarmee ook wateroverlast, hitte en de gevolgen van overstromingen in beeld zijn.

**Ministerie van
Infrastructuur en
Waterstaat**

Ons kenmerk
IENW/BSK-2019/130399

Follow up bestuursakkoord klimaatadaptatie

Op 20 november 2018 heb ik zoals u weet een Bestuursakkoord Klimaatadaptatie gesloten met de medeoverheden. Graag informeer ik u over de voortgang van de acties uit dat bestuursakkoord.

Zoals ik u tijdens het Wetgevingsoverleg Water van 26 november 2018 heb gemeld, tref ik voorbereidingen voor het aanpassen van de Waterwet om een bijdrage vanuit het Deltafonds aan maatregelen en voorzieningen voor het tegengaan van wateroverlast van decentrale overheden mogelijk te maken. Hiermee geef ik invulling aan de motie Geurts⁹. Mijn inzet is dat deze, als het parlement met de wetswijziging instemt, ruim op tijd gereed is om op 1 januari 2021 in werking te treden. Tijdens het Wetgevingsoverleg heb ik u gemeld dat ik verwacht het wetsvoorstel in oktober 2019 naar uw Kamer te zenden. Omdat de Raad van State kortere tijd nodig had voor haar advies en geen opmerkingen had bij het voorstel, is dit proces sneller gegaan en heeft uw Kamer het wetsvoorstel al ontvangen.

In 2019 en 2020 heb ik 20 miljoen euro gereserveerd om de regio's te ondersteunen bij de uitvoering van het Deltaplan Ruimtelijke adaptatie. Die middelen zijn bedoeld voor een bijdrage aan een aantal pilotprojecten, voor procesondersteuning van decentrale overheden en voor kennisontwikkeling en kennisdeling. In mijn brief van 25 april jl.¹⁰ heb ik uw Kamer geïnformeerd over de selectie van drie pilotprojecten om de uitvoering bij koplopers te versnellen. De voorstellen van de gemeente Meerssen, de provincie Utrecht en de gemeente Groningen zijn geselecteerd. Hiermee geef ik invulling aan de motie Dijkstra¹¹ die vraagt om oog te hebben voor de waterproblematiek in en rondom Meerssen. Ik zal de komende tijd nadere afspraken met deze drie partijen maken over de inhoud van de pilots en de financiering ervan, die worden vastgesteld in een bestuursovereenkomst. Voor deze eerste drie pilots heb ik in totaal 5,2 miljoen euro gereserveerd. In het najaar van 2019 zal ik een uitvraag doen voor een tweede tranche pilotprojecten waarvoor 4,8 miljoen euro beschikbaar is.

Naast deze pilotprojecten voor de uitvoering van maatregelen, bied ik de decentrale overheden in 2019 ondersteuning bij het proces van het uitvoeren van stresstesten, risicodialogen en het komen tot uitvoeringsagenda's. Na een selectie van voorstellen op basis van vooraf bekendgemaakte criteria, heb ik voor 5,6 miljoen euro aan voorstellen kunnen honoreren. Het betreft ca. 47 voorstellen van verschillende samenwerkingsverbanden van gemeenten, waterschappen en andere partijen. Hiermee worden een kleine 300 gemeenten ondersteund.

In het Bestuursakkoord Klimaatadaptatie zijn ook afspraken gemaakt over een op te stellen tijdelijke impulsregeling Klimaatadaptatie met als doel om de versnelling

⁹ Kamerstuk 27625, nr. 437

¹⁰ Kamerstuk 31710, nr. 72

¹¹ Kamerstuk 35000, J nr. 8

van de aanpak van ruimtelijke adaptatie door decentrale overheden financieel te ondersteunen. Ik heb daarvoor de intentie uitgesproken om in totaal ca. 150 - 250 miljoen euro te reserveren voor deze regeling nadat de wijziging van de Waterwet in werking is getreden. In overleg met de medeoverheden ben ik inmiddels gestart met de voorbereiding van deze tijdelijke impulsregeling, waaronder het uitwerken van criteria voor de regeling en de werkwijze. Bij de uitwerking onderzoek ik hoe ik vergroening als één van de criteria mee kan nemen gegeven de scope van het Deltafonds. Daarmee zal ik invulling geven aan de motie Teunissen¹². Over de verdere voortgang van de uitvoering van het Deltaplan Ruimtelijke adaptatie zal uw Kamer nader worden geïnformeerd in het Deltaprogramma 2020 dat u op Prinsjesdag 2019 ontvangt.

Groene daken

De motie Kröger en Smeulders¹³ van 26 november 2018 verzoekt de regering om in gesprek te gaan met de VNG om in kaart te brengen welke mogelijkheden er zijn vanuit de klimaatadaptatie-agenda om groene daken te stimuleren. Groenblauwe daken en andere groenblauwe maatregelen op particulier terrein kunnen goede oplossingen zijn om wateroverlast tegen te gaan. Waar en op welke manier deze oplossingen het meeste effect hebben, is afhankelijk van de locatie en de keuze ervoor is daarmee lokaal maatwerk. Naar aanleiding van de motie heb ik op een rij gezet welke mogelijkheden er zijn voor de verschillende overheden en voor anderen om te bevorderen dat particulieren groenblauwe maatregelen nemen op het eigen terrein.

Gemeenten kunnen twaalf verschillende instrumenten inzetten om te bevorderen dat particulieren groenblauwe maatregelen nemen. De modelverordening voor duurzame rioolheffing, die de VNG vorig jaar heeft gepubliceerd, is één van die instrumenten. Verder heeft een aantal gemeenten een subsidieregeling voor particulieren ingesteld voor de aanleg van groenblauwe daken. Ook is er in de afgelopen jaren in het kader van de *Green Deal* Groene daken op verschillende manieren informatie verspreid over de mogelijkheden van groenblauwe daken. Het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat is sinds 2015 één van de partners van deze *Green Deal*.

Monitoring van het gebruik van de hemelwaterverordening en van stimulering van groenblauwe maatregelen voor particulieren laat zien dat het gebruik van deze mogelijkheden al wijder is verspreid, bijvoorbeeld door de Operatie Steenbreek: tegels eruit plantjes erin. In 2017 zette iets meer dan 20% van de gemeenten één van deze instrumenten in. Met de VNG heb ik afgesproken dat er een nieuwe monitoring wordt uitgevoerd over 2019.

Met de VNG heb ik verder besproken hoe het gebruik van de bovenstaande mogelijkheden om particulieren te stimuleren tot het nemen van groenblauwe maatregelen, kan worden verbreed naar andere gemeenten. De VNG heeft aangegeven dat men bezig is met het vormgeven van modelregels op het gebied van planvorming (klimaatadaptatie en waterberging), die gemeenten kunnen gebruiken voor bijvoorbeeld hun Omgevingsvisie en bouwregels in het bestemmings- of Omgevingsplan. Dit is een werkwijze die goed aansluit bij de Omgevingswet. Op deze wijze behouden gemeenten de mogelijkheid om rekening te houden met lokale of regionale verschillen.

¹² Kamerstuk 35000, J nr. 17

¹³ Kamerstuk 35000, J nr. 24

Zelf stimuleer ik in 2019 en 2020 overheden om particulieren maatregelen te laten treffen op eigen terrein via pilots en onderzoek in de "Alliantie financiële prikkels voor klimaatadaptatie". De Alliantie is gericht op het samen leren van de pilots en het op basis daarvan verder ontwikkelen van instrumentarium voor financiële prikkels. De Alliantie omvat momenteel gemeenten, waterschappen, het Rijk en onderzoekers. Provincies, (waterwin)bedrijven en NGO's hebben tevens belangstelling getoond om aan te sluiten. Hier is ruimte voor.

**Ministerie van
Infrastructuur en
Waterstaat**

Ons kenmerk

IENW/BSK-2019/130399

Verzekeren

Tijdens het Wetgevingsoverleg Water van 26 november 2018 heeft u vragen gesteld over de risico's van klimaatschade en de beschikbaarheid van en bekendheid van het publiek met verzekeringen die dergelijke risico's afdekken. Het ministerie is al langer in gesprek met het Verbond van verzekeraars over dit thema. Extreem weer kan voor veel hinder en overlast zorgen. Dat kun je voor een deel beperken, maar niet helemaal voorkomen. De overheid investeert met dijkversterking en Ruimte voor de Rivier structureel in het voorkomen van overstromingen door het falen van primaire waterkeringen. Mocht er onverhoopt toch iets misgaan, dan kan de Wet Tegemoetkoming schade bij rampen en zware ongevallen in werking treden.

In het Deltaplan Ruimtelijke adaptatie is afgesproken dat alle overheden, na de stresstesten, risicodialogen gaan voeren met betrokkenen in het gebied. Die zijn bedoeld om de bewustwording van de risico's van wateroverlast, hitte en droogte, die samenhangen met extreem weer te vergroten. Daarbij komt aan de orde wat de overheden aan maatregelen nemen, wat mensen zelf kunnen doen en wat verzekeraar is. Aan de decentrale overheden zal ik hulp bieden bij het voeren van een risicodialoog. Daarbij worden tools en voorbeelden die nu al beschikbaar zijn ontsloten waarbij aandacht wordt besteed aan het wel of niet accepteren en het afwegen van risico's en hoe om te gaan met restrisico's. Ik heb de intentie eind dit jaar een interactieve hulpstructuur voor de risicodialoog voor iedereen beschikbaar te stellen via www.ruimtelijkeadaptatie.nl.

In het kader van de Nationale klimaatadaptatiestrategie (NAS) is er vanaf eind 2016 samenwerking tot stand gekomen met het Verbond van Verzekeraars en hebben diverse gezamenlijke werkbijeenkomsten plaatsgevonden. In december 2018 heeft het Verbond van Verzekeraars, met ondersteuning vanuit IenW, de Infographic verzekeraarbaarheid klimaatrisico's gemaakt¹⁴. Hierin is in één oogopslag te zien welke schade momenteel wel en welke schade niet aanvullend te verzekeren is (bliksem, hagel, overstroming, regen, sneeuw, vorst, ijzel of wind).

Het Verbond van Verzekeraars heeft zich in 2017 georiënteerd op de gevolgen van klimaatverandering voor schadeverzekeringen. Het in 2017 verschenen rapport "Hoofd boven Water" vormt daarbij het onderliggende kader. Men geeft daar nu opvolging aan in diverse acties, zoals aandacht voor bewustwording, preventie en de MKB-tool die ondernemers helpt om hun verzekeringspakket op maat te maken. Daarbij heeft het Verbond in de zomer van 2018 haar leden geadviseerd de dekking ten aanzien van wateroverlast door hevige regenval ook met overstromen van secundaire waterkeringen uit te breiden. Dat gaat om het uitbreiden van de huidige brandverzekering met schade door neerslag en water dat van buiten een gebouw binnenstroomt, voor zover dat niet afkomstig is van de zee, een rivier of een binnenwater, doordat een primaire waterkering heeft

¹⁴ <https://www.verzekeraars.nl/verzekeringsthemas/nieuwe-risicos/klimaat/infographic-verzekeraarbaarheid-klimaatrisico-s>

gefaald. De verzekeraars bepalen zelf of ze het advies van het Verbond opvolgen en hoe ze dat precies doen. Het Verbond heeft dit advies besproken met de toezichthouder De Nederlandse Bank die aangeeft hier positief tegenover te staan en in beginsel binnen de bestaande prudentiële kaders, ruimte ziet voor deze specifieke uitbreiding van de dekking. Wel is het aan individuele verzekeraars zelf om – desgevraagd – aan te tonen dat ze over voldoende financiële waarborgen beschikken voor het verzekeren van deze additionele risico's. Verschillende verzekeraars informeren het publiek al over handelingsperspectieven van inwoners zelf om schade te beperken en stimuleren vergroening. Ik waardeer deze onderlinge samenwerking en zie uit naar de verdere ontwikkeling van producten bij de verzekeraars.

**Ministerie van
Infrastructuur en
Waterstaat**

Ons kenmerk

IENW/BSK-2019/130399

Voortgang Uitvoeringsprogramma Nationale Klimaatadaptatiestrategie

Graag informeer ik uw Kamer vanuit mijn coördinerende rol over de ontwikkelingen in het Uitvoeringsprogramma van de Nationale klimaatadaptatiestrategie 2018-2019, dat aanvullend is op hetgeen in het Deltaprogramma gebeurt op het gebied van klimaatadaptatie. De minister van LNV heeft aangekondigd voor de zomer van 2019 een meerjarig Actieprogramma Klimaatadaptatie Landbouw gereed te hebben. Daarnaast werkt de minister van LNV in overleg met partners aan een Actieprogramma Klimaatadaptatie Natuur. Op 27 mei 2019 heeft de eerste Nationale Adaptatiedialoog gebouwde omgeving plaatsgevonden, onder leiding het ministerie van BZK. De focus in deze eerste dialoog lag op nieuwbouw. Centraal stonden andere vormen van samenwerking, de business case en bevordering van klimaatadaptatie via regulering en aanbesteding. In het najaar volgt een tweede dialoog over de bestaande bouw. De uitkomsten van beide dialogen moeten leiden tot een door partijen gedragen actieprogramma klimaatadaptatie gebouwde omgeving. Ook ten aanzien van het onderwerp hittestress zijn, in samenwerking met mijn collega's van VWS, goede vorderingen te melden als vervolg op het Congres Hittestress van juni 2018. Dit voorjaar is de handreiking lokale hitteplannen verschenen en in samenwerking met verschillende GGD'en worden kennisbijeenkomsten georganiseerd over de ontwikkeling van lokale hitteplannen. Daarnaast zijn in verschillende gemeenten verbindingen gelegd met het programma 'Eén tegen eenzaamheid' van VWS om samenwerking rond de zorg van thuiswonende 75-plussers tijdens een hitteperiode te verbeteren. Verder heeft een consortium van 13 partijen onder leiding van het RIVM een concept Zonkracht Actie Plan opgesteld met als doel de trend van toenemende huidkankerincidentie te keren. Op 13 juni 2019 heeft een tweede nationaal congres plaatsgevonden voor professionals die met klimaatadaptatie bezig zijn. Daarin is aandacht besteed aan de volle breedte van klimaatadaptatie en zijn actuele thema's geagendeerd zoals gedragsbeïnvloeding. Het doel is om het netwerk verder te verbreden en kennis met elkaar te delen.

Klimaatadaptatie internationaal

In het Wetgevingsoverleg Water van 26 november 2018 heb ik toegezegd uw Kamer te informeren over het betrekken van meer landen bij de klimaatadaptatietop. Op 22 oktober 2020 zal Nederland deze mondiale klimaatadaptatietop organiseren. De top is het moment voor de Global Commission on Adaptation voor het doorzetten van de mondiale beweging om adaptatie te versnellen en om de resultaten van het jaar van actie te presenteren en borgen.

De Commission is in oktober 2018 in Nederland gelanceerd door 17 landen. Inmiddels hebben Uzbekistan en Vietnam zich aangesloten.

Op 23 september 2019 organiseert de Secretaris-Generaal van de Verenigde Naties de Climate Action Summit. Ik zal dit moment mede gebruiken om verder verbinding te zoeken met andere landen om bij te dragen aan de Commission en de mondiale klimaatadaptatietop in 2020 in Nederland.

De Global Commission on Adaptation presenteert voorafgaand hieraan haar flagship rapport en luidt dan het jaar van actie in. Een jaar waarin de verschillende Commissioners zich gaan inzetten om met publieke, private en maatschappelijke partijen, verschillende actiesporen uit te voeren. Op dit moment zijn er 7 geïdentificeerd: voedselzekerheid en landbouw, financiering voor adaptatie, veerkrachtige steden, natuurlijke adaptatie oplossingen, veerkrachtige infrastructuur, lokale actie en een spoor gericht op het voorkomen dat extreme weersomstandigheden een ramp worden.

Droogte

Ik heb uw Kamer op 5 april geïnformeerd over de 1^e fase van de Beleidstafel Droogte¹⁵. Op 25 april heb ik uw Kamer geïnformeerd over de evaluatie van de crisisbeheersing van het watertekort 2018¹⁶. In deze brief heb ik aangegeven de aanbevelingen samen met de betrokken crisisorganisaties en de relevante maatschappelijke partijen op te pakken.

De Beleidstafel Droogte werkt nu verder aan de acties die geprogrammeerd zijn voor de 2^e fase en aan de vervolgacties die voortvloeien uit de 22 aanbevelingen uit de 1^e fase. Besluitvorming over de Eindrapportage van de Beleidstafel Droogte zal plaatsvinden in de Stuurgroep Water van 11 december 2019. Eind 2019 zal ik uw Kamer hierover informeren.

Inmiddels is invulling gegeven aan de aanbeveling om een handleiding verdringingsreeks op te stellen¹⁷. De handleiding bevat praktische informatie over de verdringingsreeks. Met deze handleiding wordt in het komende seizoen ervaring opgedaan. De provincies en waterschappen werken momenteel aan een eerste regionale uitwerking van de verdringingsreeks. RWS brengt daarbij haar kennis en ervaring in, onder meer door het organiseren van bijeenkomsten voor de regionale waterbeheerders.

Binnenkort komt de handleiding Chloride beschikbaar op www.helpdeskwater.nl. Hierin wordt ingegaan op de vigerende regelgeving en de manier waarop deze kan worden toegepast in situaties met toenemende chloride-concentraties. Deze handleiding zal uiterlijk 1 augustus 2019 definitief vastgesteld worden. Ook hebben de provincies, de water- en natuurbeheerders gezamenlijk een werkkaart opgesteld voor de kwetsbare natuurgebieden, waar droogteschade kan worden voorkomen met de aanvoer van oppervlaktewater ("Categorie 1 Natuur" in de verdringingsreeks). Deze kaart zal in het droogteseizoen 2019 gebruikt worden.

In antwoord op de aangehouden motie van uw lid Van Brenk¹⁸ zal mijn ministerie in lijn met het advies van de Beleidstafel Droogte een pilot uitvoeren om nut,

¹⁵ Kamerstuk 27625, nr. 468

¹⁶ Kamerstuk 27625, nr. 469

¹⁷ https://www.helpdeskwater.nl/publish/pages/162770/handleiding_verdringingsreeks_-_versie_2019.pdf.

¹⁸ Kamerstuk 27625, nr. 467

noodzaak en uitvoerbaarheid van verdergaande debietafhankelijke lozingseisen voor (nieuwe) lozingsvergunningen te onderzoeken.

**Ministerie van
Infrastructuur en
Waterstaat**

Tenslotte vraagt de Beleidstafel Droogte aandacht voor het internationale aspect van droogte. Ik zal hier invulling aan geven door ervoor te zorgen dat waterkwantiteit en -kwaliteit mede in relatie tot scheepvaart op de agenda blijven staan in de Internationale Commissie ter Bescherming van de Rijn (ICBR), de Centrale Commissie voor de Rijnvaart (CCR) en de Internationale Maas Commissie (IMC). Ook zal het onderwerp droogte geagendeerd staan op de Rijn Ministersconferentie in februari 2020.

Ons kenmerk
IENW/BSK-2019/130399

Het Deltaprogramma Zoetwater heeft de aanbevelingen van de Beleidstafel over een klimaatrobuust oppervlakte- en grondwatersysteem omarmd. Het Deltaprogramma voert een maatregelprogramma van 400 miljoen euro uit voor de periode tot 2021. Daaruit is een bedrag van 7 miljoen euro beschikbaar gesteld voor enkele korte termijn droogtmaatregelen zoals peiloptimalisatie, water conserveren op perceelsniveau en water vasthouden op gebiedsniveau in de Hoge Zandgronden, het tegengaan van verzilting en het verbeteren van de kennisbasis. Dit bedrag zal door de regionale partijen van cofinanciering worden voorzien. Samen met Rijkswaterstaat, waterschappen, provincies en water-gebruikers (landbouw, natuur, drinkwater, scheepvaart, industrie) bereiden we een volgende reeks maatregelen voor (periode 2022-2027).

In het Deltaprogramma Ruimtelijke adaptatie worden de gevolgen en structurele maatregelen voor droogte in bebouwd en landelijk gebied geagendeerd. Daarbij worden de stresstesten en risicodialogen benut. De inzet op sponswerking in bebouwd gebied zal worden geïntensiveerd. Bij het in beeld brengen van handelingsperspectieven om droogteschade zoveel mogelijk te voorkomen wordt de Toolkit Klimaatbestendige Stad ingezet.

Waterkwaliteit

Een goede waterkwaliteit is belangrijk voor de ecologie en gezondheid, goed en veilig drinkwater is een eerste levensbehoefte. Onze natuur leeft van water. Onze economie draait erop. Ons eten is ervan afhankelijk. In een klein en drukbevolkt land als het onze staat de kwaliteit van grondwater, rivieren, sloten en plassen voortdurend onder druk. Onze waterkwaliteit was, is, en blijft hard werken. Mest, gewasbeschermingsmiddelen, medicijnresten en nieuwe, nog onbekende chemische stoffen vragen steeds onze aandacht.

Delta-aanpak Waterkwaliteit en Kaderrichtlijn Water

De Delta-aanpak Waterkwaliteit geeft een extra impuls aan het realiseren van de doelen van de Kaderrichtlijn Water (KRW) en nieuwe uitdagingen om ons water chemisch schoon en ecologisch gezond te krijgen en te houden voor duurzaam gebruik. De prioriteiten daarbij zijn mest, gewasbeschermingsmiddelen, opkomende stoffen en medicijnresten en de Programmatische Aanpak Grote Wateren. Over dit laatste onderwerp wordt u voor de zomer in een separate brief geïnformeerd.

Er zijn nog stevige uitdagingen om de kwaliteit van ons water overal goed te krijgen. De nationale analyse Delta-aanpak Waterkwaliteit onder leiding van het Planbureau voor de Leefomgeving levert eind 2019 resultaat op. Hieruit zal blijken in hoeverre op de verschillende plekken in Nederland de doelen van de KRW gehaald kunnen worden met de beoogde maatregelen van Rijk, waterschappen en

provincies. Ook het effect van mogelijke maatregelen bij agrariërs in het kader van het Deltaplan Agrarisch Waterbeheer wordt daarbij voor zover mogelijk doorgerekend. Aansluitend start het bestuurlijke gesprek over de ambitie voor de volgende Stroomgebiedbeheerplannen (2022-2027), in samenhang met het 7^e Nitraat Actieprogramma. Ik benadruk mijn ambitie om de nu bekende opgave uiterlijk in 2027 met maatregelen aangepakt te hebben. Maar ook daarna wil ik nadrukkelijk verder kunnen. In mijn separate brief over de KRW licht ik nader toe wat mijn ambitie is voor het vervolg met de KRW.

**Ministerie van
Infrastructuur en
Waterstaat**

Ons kenmerk

IENW/BSK-2019/130399

Begin dit jaar is de Kennisimpuls Waterkwaliteit van start gegaan. Dit is een vraaggestuurd onderzoeksprogramma, waarin rijk, provincies, waterschappen, drinkwaterbedrijven en kennisinstututen samenwerken aan meer inzicht in de kwaliteit van het grond- en oppervlaktewater en de factoren die deze kwaliteit beïnvloeden. Daarmee kunnen waterbeheerders de juiste maatregelen nemen om de waterkwaliteit te verbeteren en de biodiversiteit te vergroten. In het programma brengen partijen bestaande en nieuwe kennis bijeen, en maken ze die kennis (beter) toepasbaar voor de praktijk.

Daarnaast ligt de focus van de Delta-aanpak Waterkwaliteit op de aanpak van opkomende stoffen en medicijnresten in de keten. In november vorig jaar heeft u het Uitvoeringsprogramma voor opkomende stoffen in water ontvangen¹⁹. Partijen werken hard aan de acties die hierin opgenomen staan. Zo start nog dit najaar een door IenW vormgegeven opleidingsprogramma voor alle betrokken vergunningverleners water op het gebied van stoffen. Ik ben voornemens met partijen, in de Stuurgroep Water van oktober, een afspraak te maken over deelname en commitment. Rijkswaterstaat rondt deze zomer een pilot af, waarin ongeveer 70 vergunningen op (potentieel) Zeer Zorgwekkende Stoffen en opkomende stoffen worden gezien. De pilot, waar andere bevoegde gezagen ook bij betrokken zijn, moet leiden tot een generieke en gedragen aanpak voor de overige vergunningen en tot meer grip 'aan de voorkant'.

In het uitvoeringsprogramma is ook aandacht voor opkomende stoffen in relatie tot drinkwater. Goed en veilig drinkwater is niet vanzelfsprekend. In een klein land als het onze staat de kwaliteit van grondwater en oppervlaktewater voortdurend onder druk. Samen met alle stakeholders, zoals de drinkwaterbedrijven, waterbeheerders en industrie, is daarom een wijziging van de drinkwaterregeling voorbereid. Hierin zijn ook reacties uit de internetconsultatie meegenomen. De wijziging zorgt ervoor dat nieuwe en onbekende chemische stoffen ('opkomende stoffen') die in het oppervlaktewater aanwezig zijn efficiënter kunnen worden aangepakt. Het effect van de wijziging is dat er minder administratieve handelingen vereist zijn, als uit onderzoek blijkt dat een opkomende stof geen risico vormt voor de volksgezondheid. Een voorbeeld is de zoetstof sucralose. Door de tijdswinst die hiermee wordt behaald kunnen drinkwaterbedrijven beter focussen op de opkomende stoffen die een (mogelijk) risico vormen voor de volksgezondheid.

Vorig jaar heeft u ook het Uitvoeringsprogramma van de ketenaanpak 'medicijnresten uit water' ontvangen²⁰. Bij het Wetgevingsoverleg Water afgelopen november heb ik toegezegd u te informeren over voorlichting rondom het weggooien van medicijnen en het idee van een 'breng mij terug'-sticker. In de ketenaanpak is continue aandacht voor voorlichting over de schadelijkheid van

¹⁹ Kamerstuk 35000 J, nr. 7

²⁰ Kamerstuk 27625, nr. 434

medicijnresten. Het is wel een precair onderwerp – onder meer vanwege de gevolgen voor ‘therapietrouw’ – zodat die voorlichting bij voorkeur via artsen en apothekers verloopt. Een goede route is via het farmacotherapeutisch overleg waarin artsen en apothekers regionaal overleggen over het voorschrijven en verstrekken van medicijnen. Het idee van een aparte sticker op geneesmiddelen heeft een aantrekkelijke eenvoud en duidelijkheid, maar blijkt toch minder eenvoudig te realiseren. Wel zijn er apothekers die een dergelijke boodschap gaan drukken op hun uitgiftezakjes. Aan de achterkant van de keten zet ik mij samen met de waterschappen in om projecten te starten op rioolwaterzuiveringen voor verwijdering van medicijnresten en andere microverontreinigingen. Ik heb hiervoor 60 miljoen euro uit het regeerakkoord gereserveerd. Door vertraging als gevolg van de waterschapsverkiezingen begin dit jaar is er nog ruimte voor nieuwe projecten.

**Ministerie van
Infrastructuur en
Waterstaat**

Ons kenmerk
IENW/BSK-2019/130399

Knelpunten in de afvalwaterketen

In het Wetgevingsoverleg Water op 26 november 2018 heb ik toegezegd uw Kamer te informeren over de voortgang van de aanpak van de knelpunten in de samenwerking tussen overheden in de afvalwaterketen. De afgelopen jaren hebben we onze inzet deels gericht op belemmeringen vanuit Europese regelgeving (zoals de btw), nu wil ik me voornamelijk richten op nationale belemmeringen.

Op 7 september 2018 is de Taskforce Herijking Afvalstoffen van start gegaan. Allereerst worden door deze tasforce de belemmeringen en knelpunten in afvalwet- en regelgeving en de uitvoering daarvan in kaart gebracht. Na de zomer van 2019 brengt de taskforce een onafhankelijk advies uit over oplossingsmogelijkheden voor de belemmeringen, passend binnen de Europese regelgeving en uiteraard zonder dat het leidt tot onaanvaardbare risico's voor het milieu of de volksgezondheid. Met dit advies zal ik mijn inzet bepalen voor de komende jaren en u in het najaar informeren.

Green Deal Sportvisserij Loodvrij

Een belangrijk deel van het lood in water en waterbodems is afkomstig van vislood. Met de *Green Deal Sportvisserij Loodvrij* wordt gewerkt aan het uitbannen van lood als ballast in de hengelsport. Samen met verschillende maatschappelijke organisaties is een jaar geleden de *Green Deal* ondertekend. Het streven is om binnen 10 jaar na ondertekening het gebruik van lood in de sportvisserij, inclusief het zelf verwerken van lood, te beëindigen. Het lood mag niet vervangen zijn door andere verontreinigende of schaarse materialen. Een tussenstap is 2021, het loodgebruik moet dan met ten minste 30% gereduceerd zijn.

De primaire opzet is door communicatie de bewustwording van de schadelijkheid van lood te vergroten en door het verbeteren van de beschikbaarheid van alternatieven, het gebruik van lood in de sportvisserij te verminderen. Binnen de *Green Deal* zijn vier werkgroepen actief met een onderling afgestemde aanpak. Zij richten zich op: communicatie en bewustwording loodvrij vissen; instellen gebieden voor loodvrij vissen; duurzame en aantrekkelijke alternatieven; verkennen van nut, noodzaak en de mogelijkheden van acties en of maatregelen voor de periode 2021-2027.

Legionella in afvalwaterzuiveringsinstallaties

Overeenkomstig met mijn toezegging in de brief van 27 maart jl.²¹ naar aanleiding van de legionella-uitbraak bij Son en Boxtel zend ik u hierbij het RIVM-rapport 'Inventarisatie van legionellarisico's bij afvalwaterzuiveringsinstallaties. Tevens stuur ik u de adviesbrief die het zogeheten Deskundigenberaad heeft uitgebracht over dit onderwerp. Voor het onderzoek is nauw samengewerkt tussen het RIVM en Omgevingsdienst NL.

**Ministerie van
Infrastructuur en
Waterstaat**

Ons kenmerk
IENW/BSK-2019/130399

Er zijn in totaal 709 afvalwaterzuiveringsinstallaties (AWZI's) in beeld gebracht. Het gaat om:

- 382 industriële afvalwaterzuiveringsinstallaties (IWZI's; zuiveren water van bedrijven, die ook verantwoordelijk zijn voor de bedrijfsvoering) en;
- 327 rioolwaterzuiveringsinstallaties (RWZI's; zuiveren water van huishoudens en bedrijven, waar waterschappen verantwoordelijk zijn voor de bedrijfsvoering).

Uit het rapport blijkt dat nog niet alle IWZI's in beeld zijn en dat er bij 142 van de gevonden IWZI's onvoldoende gegevens beschikbaar waren om een risico-inschatting uit te voeren. Deze kennishiaten worden opgepakt in het vervolgonderzoek. Bij de overige 240 geïnventariseerde IWZI's en alle 327 RWZI's is een risico-inschatting gemaakt. Bij 69 IWZI's en 12 RWZI's bleek legionellagroei en -verspreiding aannemelijk tot zeer aannemelijk te kunnen zijn. Ruim de helft van deze AWZI's was al geheel of gedeeltelijk overdekt, of gaf aan voorbereidingen daartoe te hebben getroffen. Bij de 486 AWZI's waar de kans op legionellagroei en -verspreiding ingeschat werd als 'mogelijk' of 'niet aannemelijk' is nog aandacht nodig voor de situatie dat het afvalwater dat gezuiverd wordt (het influent) hoge concentraties legionellabacteriën bevat en/of een hoge temperatuur heeft. In zo'n situatie kan het risico hoger uitvallen.

In een vervolgonderzoek – waarvan de rapportage in het najaar wordt verwacht – wordt gekeken welke genomen maatregelen effectief zijn. Die informatie zal nuttig zijn voor het bevoegd gezag bij het eventueel vaststellen van vergunning- of maatwerkvoorschriften op grond van het Activiteitenbesluit. Ook wordt in het vervolgonderzoek bekeken of er naast die bij Son en Boxtel meer AWZI's zijn die gerelateerd kunnen worden aan legionellose-patiënten. Tevens wordt in het vervolgonderzoek bezien of de opgestelde risicocriteria aangepast moeten worden.

Ik sta positief tegenover de adviezen in het RIVM-rapport en van het Deskundigenberaad (voor zover deze betrekking hebben op de AWZI's) en zal ze samen met de betrokken departementen en de Omgevingsdiensten oppakken. Eén van de reacties van het Deskundigenberaad was dat er een hiaat in de regelgeving zou zijn om (toekomstige) maatregelen voor legionellapreventie bij AWZI's te kunnen handhaven. Het Activiteitenbesluit (en in de toekomst het Besluit activiteiten leefomgeving) bevat echter al de specifieke zorgplicht en de mogelijkheid tot het stellen van vergunning- of maatwerkvoorschriften. Daarom ga ik ervan uit dat de huidige regelgeving reeds voldoende instrumenten bevat om de legionellarisico's afdoende te reguleren.

Over het concept RIVM-rapport heb ik op 22 mei jl. overleg gevoerd met de Stichting Veteranenziekte, nadat ik eerder conform mijn toezegging bij het Wetgevingsoverleg Water een oriënterend gesprek met hen heb gevoerd. Dit waren positieve gesprekken, die mij meer achtergrond gaven in de situatie van de

²¹ Kamerstuk 35 000 J, nr. 32

mensen die met legionella in aanraking komen. Hun inbreng neem ik mee in de verdere aanpak en ik heb toegezegd hen hierover geïnformeerd te houden.

**Ministerie van
Infrastructuur en
Waterstaat**

Noordzee

Stand van zaken Noordzeeoverleg

In mijn brief van 19 november jl. aan uw Kamer in voorbereiding op het Wetgevingsoverleg Water van 26 november heb ik uw Kamer geïnformeerd over de totstandkoming van de Strategische Agenda Noordzee 2030 en het bijbehorende Uitvoeringsprogramma²². De Strategische Agenda vormt de opmaat naar de besluitvorming van het kabinet in 2020-2021 over het Programma Noordzee 2022-2027. In dit Programma Noordzee zullen de hoofdlijnen van de Nationale Omgevingsvisie nader worden uitgewerkt en juridisch vastgelegd voor de Noordzee tot 2030.

Ons kenmerk

IENW/BSK-2019/130399

Het Programma Noordzee 2022-2027 is de opvolger van de Beleidsnota Noordzee 2016-2021, onderdeel van de Structuurvisie Nationaal Waterplan 2016-2021. In het kader van de totstandkoming van het nieuwe Noordzeebeleid heb ik op 5 februari jl. mede namens de ministers van LNV, EZK en BZK aan het Overleg Orgaan Fysieke Leefomgeving (OFL) verzocht om op basis van haar advies²³ een Noordzeeoverleg onder onafhankelijk voorzitterschap van de heer Jacques Wallage op te zetten²⁴. Het Noordzeeoverleg heeft als doel om in gezamenlijkheid met de betrokken ministeries en belanghebbende organisaties tot een Noordzeeakkoord te komen. Een Noordzeeakkoord met stevig eigenaarschap bij de meest betrokken maatschappelijke partijen kan een krachtige basis leggen onder bovengenoemde processen.

De aanvraag aan het OFL zal ook invulling geven aan de motie van lid De Groot²⁵ die vraagt om de versterking van de Rijksregie te onderzoeken.

De deelnemers aan het Noordzeeoverleg zijn de sectoren op het gebied van visserij, windenergie, olie- en gaswinning en zeehavens, natuur- en milieuorganisaties, kennisinstituten en diverse ministeries. In de eerste weken heeft het overleg een gezamenlijke agenda opgesteld. Tot nu toe zijn er zes plenaire overleggen en vijf verdiepingssessies geweest. Daarnaast is een bijeenkomst gehouden met de bredere samenleving voorafgegaan door een digitale consultatie, is er overleg geweest tussen de voorzitter en kustprovincies, en een tweedaagse conferentie aan zee van het Noordzeeoverleg. Het is een bijzonder intensief traject, waarbij ik mijn grote waardering uitspreek voor de investering die alle partijen doen om dit Noordzeeoverleg tot een succes te maken. Het is de inzet van het Noordzeeoverleg deze zomer tot een Noordzeeakkoord te komen.

Vervolgproces

De planning is om uw Kamer na het zomerreces te informeren over de Strategische Agenda Noordzee 2030 en bijbehorende Uitvoeringsprogramma, met inbegrip van de kabinetsappreciatie. Het is mijn voornemen om tegelijkertijd daarmee, mede namens de ministers van BZK, LNV en EZK, het proces naar het Programma Noordzee 2022-2027 bij uw Kamer aan te kondigen en daartoe een

²² Kamerstuk 35 000 J, nr. 7

²³ Kamerstuk 33 450, nr. 54

²⁴ Kamerstuk 33 450, nr. 55

²⁵ Kamerstuk 29664, nr. 182

Notitie Reikwijdte en Detailniveau vast te stellen voor de voor het Programma Noordzee op te stellen Plan MER.

**Ministerie van
Infrastructuur en
Waterstaat**

Beleidskader kunstmatige eilanden

In mijn brief van 19 november jl. heb ik de hoofdlijn van het nog vast te stellen beleidskader kunstmatige eilanden bekend gemaakt. Hierbij heb ik aangegeven dat het Rijk actief gaat sturen op de functie, mogelijke locaties voor en implementatie van kunstmatige eilanden. Het uitgangspunt daarbij is dat de aanleg van kunstmatige eilanden in zee alleen plaatsvindt voor een activiteit van nationaal belang, waarvoor een noodzaak bestaat dat deze op zee plaatsvindt en waarvoor geen redelijk alternatief voorhanden is. Op grond van deze hoofdlijn is besloten om het beleidskader in te richten met een regierol voor het Rijk. Dit houdt in dat het Rijk actief kan sturen op de voorbereiding, uitgifte, aanleg, beheer en exploitatie van kunstmatige eilanden, afhankelijk van het belang van het Rijk voor een kunstmatig eiland. De gewenste balans hiertussen is afhankelijk van het doel van het eiland. Het beleidskader wordt momenteel interdepartementaal uitgewerkt. Hierover wordt u op een later moment geïnformeerd.

Ons kenmerk
IENW/BSK-2019/130399

Tot slot

Zoals u leest in deze brief wordt uw Kamer voorafgaand aan het AO voor wat betreft de Kaderrichtlijn Water separaat geïnformeerd. De onderwerpen Wadden en de initiatiefnota's rondom klimaatadaptatie en veenweide gebieden komen aan de orde in de daarvoor geplande overleggen, respectievelijk het AO Wadden op 26 juni en het Notaoverleg op 1 juli.

Hoogachtend,

DE MINISTER VAN INFRASTRUCTUUR EN WATERSTAAT,

drs. C. van Nieuwenhuizen Wijbenga

BIJLAGEN

- Rapport Onderzoek effecten ruimtelijke reservering Varik-Heesselt, At Osborne, 27 mei 2019
- Adviesbrief Deskundigenberaad n.a.v. Legionella in afvalwaterzuiveringsinstallaties, RIVM, 28 februari 2019
- Briefrapport Inventarisatie van legionellarisico's bij afvalwaterzuiveringsinstallaties, RIVM, 2019